

Poznań, 5 stycznia 2021r.

Prof. UAM dr hab. Piotr Piasecki OMI
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Szkoła Nauk Humanistycznych
Wydział Teologiczny
piasecki@amu.edu.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej s. mgr lic. Moniki Juszki RMI pt. **„Misyjna duchowość chrześcijanina w pismach bł. o. Pawła Manny (1872-1952)”**, Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Wydział Teologii, Warszawa 2020, ss. 324.

Działalność misyjna należy do samej natury Kościoła. W ten nurt wpisuje się misyjne powołanie, które by mogło zostać podjęte i wypełnione wymaga określonych form duchowości. Zatem trzeba otwarcie mówić o duchowości misyjnej. We współczesnej literaturze teologicznej z zakresu misjologii i duchowości znajdujemy próby jej zdefiniowania (np. z wiodących opracowań wyróżniamy: A. Aubert, *Théologie missionnaire et spiritualité missionnaire*, „Collectanea Mechiliniensis” (1974), s. 424-432; H. Bürkle, *Missionarische Spiritualität als Antwort auf Grunderfahrungen In den Religionen*, „Geist und Leben” 48 (1975), s. 431-443; G. Courtois, *Esprit chrétien, esprit missionnaire*, Paris 1966; M. Dhavamony, *Basic structures of missionary spirituality*, „Omnis Terra” 13(1979), s. 179-210; J.E. Bifet, *Missionary Spirituality*, w: *Mission for the third Millennium, Course of Missiology*, praca zbiorowa, Rome 1993, s. 297-334; Tenze, *Missionary Spirituality*, Bangalore 1977; B. Kelly, *Missionary Spirituality*, Dublin 1960; J. Monchamin, *Théologie et spiritualité missionnaire*, Paris 1985; K. Müller, *Les missionnaires, II. La spiritualité missionnaires*, w: *Vatican II L'activité missionnaires d'Église*, praca zbiorowa, Paris 1967, s. 338-347; A. Nebreda, *Mission, Theology and Spirituality*, „Teaching all Nations” 13 (1976), s. 71-85; Y.M. Raguin, *„I am sending You”. Spirituality of the Missioners*, Manilia 1973; M.C. Reilly, *Spirituality for mission*, Manilia 1973; A. Retif, *La mission, elements de la théologie et*

spiritualité missionnaire, Tours 1963; A. Seumois, *L'anima dell'apostolato missionario*, Milano 1961; Praca zbiorowa, *Spiritualita della missione*, Roma 1986; J.E. Bifet, *Spirituality for a missionary Church*, Roma 1994; A.J. Gittins, *Reading the Clouds: Mission Spirituality for New Times*, Ligouri Publications 1999; Tenze, *Ministry at the Margins: Strategy and Spirituality for Mission*, New York 2002; J. Kiciński, *Duchowość misji współdzielonej. Studium w świetle współczesnego Magisterium Kościoła*, Wrocław 2013, P. Piasecki, *Duchowość misyjna w posoborowej nauce Kościoła katolickiego*, Poznań 2013; M. Tatar, *Modlitwa i sakramenty święte fundamentem duchowości misyjnej*, „Lumen Gentium”. Zeszyty Misjologiczne, 2014, vol. 34, nr 1 (166), s.18-35).

Wyrażenie „powołanie i duchowość misyjna” pojawia się w dekrecie Vaticanum II o misyjnej działalności Kościoła, kiedy Ojcowie soborowi wskazują na zakres odpowiedzialności Kongregacji Rozkrzewiania Wiary: „niech (...) ta kongregacja wspiera powołanie i duchowość misyjną, niech pobudza gorliwość i modlitwę za misje, a także udziela prawdziwych i odpowiednich informacji na ich temat” (AG 29). Istota duchowości misyjnej, jak ją postrzega i rysuje główne jej założenia Sobór, zawiera się w IV rozdziale dekretu *Ad gentes* pt. „Misjonarze”, gdzie rozwijane jest zagadnienie powołania misyjnego (AG 23), cnót misyjnych w powiązaniu z ich duchowością (AG 24), formacji misyjnej (AG 25-26) i instytutów misyjnych (AG 27).

Dekret o misyjnej działalności Kościoła *Ad gentes* odwołując się do misjonarzy, określa ich jako napełnionych szczególnym powołaniem (AG 29), które wymaga prawdziwie ewangelicznego życia, odznaczającego się wspaniałomyślnością i wiernością własnemu powołaniu, tak aby zachować spójność z wymaganiami misji. Dlatego też – napomina Sobór – „niech się codziennie odnawiają duchem” (AG 24) i przygotowują „przez specjalną formację duchową i moralną” (AG 25). Oddając się natomiast własnemu życiu duchowemu, misjonarz sprawia, iż życie Jezusa urzeczywistnia się „w tych, do których jest posłany” (AG 25).

Specyficzne powołanie do realizacji wypełniania misji jest jednym z fundamentów duchowości misyjnej oraz ważnym elementem pozwalających na jej dokładniejsze określenie. Życie duchowe to życie według Ducha. W rzeczywistości to właśnie „Duch Święty przez wszystkie czasy „jednoczy Kościół we wspólnocie i posłudze, obdarza go różnymi darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi”, ożywiając instytucje kościelne jak gdyby był ich duszą i wsączając w serca wiernych tego samego ducha posłannictwa, którym kierowany był Chrystus” (AG 4). Wierne życie według Ducha pozwala misjonarzom stawać się jeszcze

lepszymi świadkami Ewangelii, a ich świadectwo ma wpływ na ich duchowe postawy, przekonania i decyzje (por. AG 6).

Paweł VI w adhortacji apostołskiej *Evangelii nuntiandi* konstruuje pojęcie duchowości misyjnej opierając się na kilku istotnych dla misji wymiarach. Najpierw wskazuje na zasadę wierności Duchowi Świętemu (zob. EN 75), następnie na autentyczności życia Ewangelią człowieka zakorzenionego w głębokim doświadczeniu Boga (zob. EN 76). Uwzględnia rolę służby na rzecz jedności (zob. EN 77) i prawdy (zob. EN 78), apostołskiej gorliwości i pasterskiej miłości, przeżywanej jako radość paschalna (EN 79-80).

Duchowość misyjna łączy się ściśle z ewangelizacyjną działalnością Kościoła. Jej osią i zarazem głównym nerwem jest temat misji Kościoła wpisującej się w *missio Dei* (historia trynitarnych posłań – cała Trójca Św. jest źródłem misji). Genezy teologicznego uzasadnienia tej duchowości należy szukać w Osobie Jezusa Chrystusa posłanego przez Ojca, realizującego w Duchu Świętym odwieczny plan zbawienia ludzkości. Duchowość misyjną w tej perspektywie postrzega Jan Paweł II jako specyficzną formę tajemnicy naśladowania Zbawiciela, który został posłany, by ewangelizować (RMis 88).

W sensie ogólnym, Jan Paweł II rozumie, iż każdy chrześcijanin może być misjonarzem, ponieważ poprzez świadectwo własnego życia przyczynia się do szerzenia Ewangelii i budowania Królestwa Bożego. Zainteresowanie głoszeniem Ewangelii, tym którzy jeszcze jej nie poznali i podporządkowanie temu własnego stylu życia: modlitewnego i ascetycznego, również przybiera misjonarską formę. Podobnie poprzez zaangażowanie się w misyjną animację na poziomie parafii, diecezji, całego Kościoła, chrześcijanin staje się misjonarzem.

W końcu, w sensie najściślejszym, misjonarzem jest ten, którego styl życia podporządkowany głoszeniu Ewangelii nieznanym Chrystusa i budowaniu nowych chrześcijańskich wspólnot, stanowi osobistą odpowiedź na specyficzne, misyjne powołanie w Kościele (RMis 87). Utożsamienie się i zjednoczenie z Chrystusem posłanym w оголоczeniu tajemnicy Krzyża poprzez samozaparcie misjonarza i wyrzeczenie się wszystkiego, życie w *ubóstwie, które czyni go wolnym dla Ewangelii, w oderwaniu od osób i dóbr z własnego środowiska, by stał się bratem tych, do których został posłany, ażeby nieść im Chrystusa Zbawiciela* (RMis 88) stanowi trzon duchowości misyjnej.

Nurt problematyki duchowości misyjnej wymaga stałej teologicznej refleksji, czego przykładem jest dysertacja doktorska autorstwa s. mgr Moniki Juszki RMI: „Misyjna duchowość chrześcijanina w pismach bł. o. Pawła Manny (1872-1952), napisana na seminarium z teologii duchowości pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Marka Tatara. Praca liczy 324 strony znormalizowanego tekstu.

I. Koncepcja rozprawy i jej treść

Autorka we Wstępie dysertacji śmiało stawia badawczą tezę: „Dorobek pisarski, który pozostawił po sobie bł. Paweł Manna, a także świadectwo jego życia i Papieska Unia Misyjna przez niego założona, pozwalają prześledzić dokładnie jego myśl misyjną i sposób przeżywania duchowości misyjnej zaproponowany każdemu ochrzczoneму (s. 13). To pomogło określić cel pracy, czyli ukazanie uniwersalizmu i powszechności duchowości misyjnej w życiu każdego chrześcijanina, niezależnie od realizowanego przez niego powołania. Doktorantka deklaruje metodę pracy jako analizę źródeł pozwalającą na opracowanie wniosków dotyczących duchowości misyjnej w różnorodności powołań oraz zaproponowania konkretnych środków rozwoju tejże duchowości (s. 18).

Kluczem do zrozumienia koncepcji całej dysertacji jest założenie, iż model duchowości misyjnej, który prezentuje Manna jest niemalże tożsamy ze współczesnymi nurtami nauki Kościoła w zakresie misjologii i duchowości. Autorka postanowiła więc wskazać jak bardzo Błogosławiony „wyprzedził swoje czasy” prezentując w jaki sposób każdy chrześcijanin jest zobowiązany do bycia misjonarzem w Kościele.

Na te badawcze problemy Autorka szuka odpowiedzi w pięciu rozbudowanych rozdziałach. Całość rozpoczyna Spis treści (s. 2-7), następnie wykaz skrótów (s. 8-10), Wstęp (11-22). Pierwszy rozdział (s. 23-92) skupia się na położeniu fundamentów do właściwego zrozumienia duchowości misyjnej. Autorka podaje ogólną definicję misji rozumianej zarówno jako Boży zamysł wynikający z Bożej miłości i jako kontynuacja misji Jezusa Chrystusa, jak i w ujęciu konkretnych działań podejmowanych celem głoszenia Ewangelii. Wyjaśnia pojęcie duchowości, szczególnie w aspekcie chrystocentryczno-eklezyjalnym, najbliższym myśli misyjnej bł. Pawła Manny. Jako fundament duchowości misyjnej ukazany jest jej wymiar trynitarny obejmujący przede wszystkim aspekty teocentryczne i chrystocentryczne. Dzięki analizie wymiaru eklezyjologicznego duchowości misyjnej wyłania się jej wymiar pneumatologiczny. Rozdział ten zamyka paragraf dotyczący wyjątkowości duchowości misyjnej.

Drugi rozdział (s. 93-139) omawia przeszkody rozwoju duchowości misyjnej dotyczące podziałów wśród chrześcijan oraz braku dialogu międzykulturowego i międzyreligijnego, wynikającego głównie z ignorancji. Autorka przedstawia myśl ekumeniczną Błogosławionego w odniesieniu do głoszenia Ewangelii celem uświadomienia, jak wielką przeszkodą w misji jest niebezpieczeństwo protestantyzacji na równi z brakiem jedności wśród samych misjonarzy katolickich. Akcentuje szczególną rolę kapłanów w dialogu ekumenicznym oraz środki do budowania jedności, takie jak modlitwa, miłość i szacunek bliźniego oraz wzajemne poznanie.

Omówienie podstaw teologicznych duchowości misyjnej oraz przeszkód w jej praktykowaniu jest treścią rozdziału trzeciego (s. 140-207) dotyczącego przeżywania duchowości misyjnej w różnorodności powołań. Przede wszystkim misyjnego wymiaru prezbiteratu wynikającego z jego tożsamości identyfikacyjnej i posłanniczej. Autorka wskazuje na cel posługi prezbitera, którym jest ukazywanie Jezusa Chrystusa, walka z grzechem w sobie i innych oraz głoszenie słowa Bożego. Kolejne części rozdziału dotyczą misyjnego wymiaru życia konsekrowanego. Uwzględniona została szczególna rola misyjnego świadectwa konsekracji dla świata, które stanowi jeden z pierwszych elementów ewangelizacji. Autorka wskazuje na konkretną posługę osób konsekrowanych na rzecz misji poprzez modlitwę, pracę i promocję dzieła misyjnego Kościoła. Dokonuje analizy misyjnego wymiaru laikatu, zwracając uwagę na włączenie w dzieło misyjne każdego chrześcijanina poprzez sakrament chrztu świętego. Uwzględniona została także szczególna rola katechistów, kobiet oraz dzieci i młodzieży.

Duchowość misyjna przeżywana w różnorodności powołań chrześcijańskich domaga się środków jej rozwoju. Zagadnienie te Autorka podejmuje w rozdziale czwartym (s. 208-266). W nim wskazuje na klasyczne środki rozwoju duchowości, takie jak modlitwa, rozważanie słowa Bożego czy Eucharystia. Podkreśla również wagę i pomoc życia wspólnotowego i obecności Maryi w dążeniu do dojrzałej duchowości misyjnej. Na pierwszym miejscu wykazana zostanie konieczność modlitwy w życiu misjonarza. Podjęty został również aspekt modlitwy w odniesieniu do współpracy misyjnej oraz jej warunki: czas i miejsce oraz szczególne okoliczności. Opierając się na studium pism Błogosławionego, Autorka ujmuje duchowość eucharystyczną w czterech aspektach: Ofiary eucharystycznej, związku Eucharystii z kapłaństwem, obecności Chrystusa w Komunii Świętej oraz w Najświętszym Sakramencie. W kolejnych etapach dysertacji Doktorantka analizuje fenomen życia wspólnotowego jako czynnik wsparcia i pomocy w przeżywaniu duchowości misyjnej.

Ukazuje, w jaki sposób życie duchem rodziny, życzliwości i dobrego słowa przyczynia się do realizacji dzieła misyjnego. W końcu wykazuje na związek pomiędzy duchowością maryjną a duchowością misyjną.

Całość pracy dopełnia rozdział piąty, najkrótszy pod względem objętości (s. 267-293) poświęcony Papieskiej Unii Misyjnej. W niej bł. Paweł Manna i zawarł całą kwintesencję swojej myśli misyjnej. Autorka zwięźle prezentuje oficjalne wypowiedzi Kościoła na temat PUM, będące potwierdzeniem wagi i powszechności duchowości jaką proponuje. Następnie przedstawia genezę tego dzieła z perspektywy jak historyczny rozwój myśli Błogosławionego i założenie Unii odzwierciedla jej duchowość. Wskazuje na cele Papieskiej Unii Misyjnej będące owocem myśli misyjnej jej Założyciela. Przy końcu rozdziału analizuje i wyjaśnienia myśl przewodnią całego życia o. Manny, która brzmiała: „wszyscy chrześcijanie dla całego świata”.

Na końcu dysertacji Autorka umieszcza Zakończenie (s. 294- 305), w którym podsumowuje całość problematyki badań podjętych w pracy. Wszystko zamyka Wykaz bibliograficzny (s. 306-324), obejmujący dokumenty Kościoła, źródła bezpośrednie, oraz literaturę przedmiotu i pomocniczą.

II. Formalne i merytoryczne walory dysertacji.

Dysertacja niewątpliwie stanowi cenny wkład w opracowaniu duchowości misyjnej w wymiarze teologicznym jak również w wymiarze praktycznym. Autorka umiejętnie oddaje myśl Błogosławionego i ją porządkuje w kluczu posoborowej nauki Kościoła dotyczącej duchowości misyjnej, co stanowi główny walor prezentowanej dysertacji.

Postawiona na początku teza jest konsekwentnie udowadniana w nurcie przeprowadzonych badań bezpośrednich źródeł i dokumentów Kościoła. Na początku Doktorantka skupia się, dzięki analizie na problemie pochodzenia i podstaw misji, jej celu, treści i adresatów oraz na znaczeniu misyjnej natury Kościoła i roli bł. Pawła Manny w uświadamianiu powszechnego charakteru misji i obowiązku krzewienia wiary przez wszystkich chrześcijan. Dotyczy to również jego wkładu w pionierskie, jak na owe czasy, rozumienie teologicznych podstaw misji i misyjnej duchowości. Autorka umiejętnie interpretuje w kolejnych rozdziałach w świetle myśli Błogosławionego wszelkie trudności i braki w Kościele w kwestii dialogu międzyreligijnego, międzykulturowego, błędy w prowadzeniu ekumenizmu i inne jako wyzwania dla duchowości misyjnej przeżywanej w

różnorodności powołań. Rzeczowo ujmując następuje myśl Pawła Manny w kwestii środków rozwoju w dążeniu do dojrzałej duchowości misyjnej. Wielowarstwowo akcentuje najważniejszy z nich, czyli Eucharystię. Ponadto zauważa w tym nurcie wagę indywidualnej i wspólnotowej modlitwy. Wyodrębnia także i wskazuje na czynnik inkulturacji jako przestrzeń głoszenia Ewangelii. Owoc życia i kwintesencję myśli w zakresie współpracy misyjnej wszystkich ochrzczonych, czyli założenie przez Błogosławionego Papieskiej Unii Misyjnej w 1916 roku, Doktorantka ukazuje w optyce analizy filarów, korzeni Unii: formacja, informacja celem lepszej misyjnej współpracy.

Dzięki badaniom myśli bł. Pawła Manny, Doktorantka wykazuje, iż to właśnie z działalności misyjnej wypływa duchowość misyjna, odnosząca się w szczególności do tych, których Bóg powołał, aby byli misjonarzami. Również podkreśla w pracy inspiracje oryginalnej nauki Błogosławionego na ogłoszenie 30 listopada 1919 roku encykliki misyjnej *Maximum illud*. Papież Benedykt XV chcąc zapobiec skutkom wojny pragnął odrodzenia działalności misyjnej na całym świecie. Encyklika traktuje o obowiązkach przełożonych misji, samych misjonarzy oraz całego Ludu Bożego. Główne linie treści *Maximum illud* to odzwierciedlenie myśli Błogosławionego. Według niego misjonarz musi być wyposażony we wszelkie zalety ducha i umysłu i być wykształcony we wszystkich dziedzinach nauki, o wysokiej kulturze, dawać przykład pokory posłuszeństwa, czystości, powinien być przede wszystkim pobożny, oddany świętym modłom i trwać ustawicznie w zjednoczeniu z Bogiem. Posłaniec Chrystusowy obdarzony tymi cechami będzie czytelnym znakiem i prawdziwym świadkiem Mistrza z Nazaretu. Działanie misyjne, to działanie Kościoła, którego przewodnim celem jest przekazywanie Dobrej Nowiny wszędzie tam, gdzie nieznaną oraz zakładanie wspólnot wyznających wiarę w Chrystusa i budowanie Kościoła lokalnego. Powołanie misyjne absorbuje misjonarza w działalność na rzecz misji przez świadectwo życia i przepowiadanie Dobrej Nowiny wśród niechrześcijan.

Doktorantka włożyła dużo pracy w przygotowanie dysertacji. Zebrała wiele cennych źródeł w większości w języku włoskim i uporządkowała je w odpowiednie bloki zagadnień. Również sięgnęła do właściwych dokumentów Kościoła oraz licznej literatury przedmiotu.

Ponadto przedstawiona przez Doktorantkę dysertacja odznacza się również innymi walorami naukowymi

1. Przede wszystkim jest to praca o charakterze pionierskim. Dokumentuje działalność misyjną Kościoła uchwyconą w przykładzie bł. Pawła Manny. Autorka

porządkuje myśl Błogosławionego i podaje w formie spójnej całości w interesującej nas tematyce.

2. Praca wpisuje się w nurt poszukiwań modelu duchowości misyjnej właściwej ochrzczonym w kontekście krzewienia wiary nieznanym jeszcze Chrystusa.
3. Jest to model duchowości wyprzedający epokę w której żył i działał Błogosławiony, na co umiejętnie zwróciła uwagę Doktorantka.
4. Na przykładzie bł. Pawła Manny Doktorantka ukazała uniwersalizm i powszechność duchowości misyjnej w życiu każdego chrześcijanina, niezależnie od realizowanego przez niego powołania.
5. Aparat naukowy i sposób analizy źródeł odpowiada wymaganiom stawianym w przygotowaniu prac doktorskich.
6. Udokumentowanie źródeł jest prawidłowe, odnośniki i skróty nie budzą zastrzeżeń.

Dysertacja jednak nie do końca jest doskonała. W niektórych jej fragmentach jest utrzymana w tonie referującym i opisowym, wręcz sprawozdawczym. Stąd czasami niedosyt budzi brak pogłębionej refleksji teologicznej. Być może jest to spowodowane samą strukturą pracy i jej celem zmierzającym do ukazania praktycznej warstwy duchowości misyjnej. Ogromna ilość materiałów źródłowych mogła utrudnić ukazanie bogactwa modelu duchowości misyjnej na przykładzie Błogosławionego w pogłębionym teologicznie nurcie. Z tym wyzwaniem jednak Doktorantka zmierzała się w stopniu wystarczającym, choć niedoskonałym.

Autorka dysertacji deklaruje metodę pracy jako analizę źródeł pozwalającą na opracowanie wniosków dotyczących duchowości misyjnej w różnorodności powołań oraz zaproponowania konkretnych środków rozwoju tejże duchowości (s. 18). W rzeczywistości stosuje więcej metod np. syntezę, porównania, obserwacje, metodę indywidualnych przypadków, heurystykę. Odnoszę wrażenie, że opracowywanie wniosków w formie syntezy niekiedy bywa nieco wadliwe. Ponadto przywołuje współczesną naukę Kościoła w danej kwestii a następnie przechodzi do rozwiązań udokumentowanej myśli Błogosławionego. Może byłoby lepiej odwrócić porządek? Wówczas bardziej wybrzmiałaby oryginalność modelu duchowości misyjnej, który „wyprzedził” epokę Błogosławionego.

W kwestii literatury przedmiotu i pomocniczej warto było sięgnąć do nowszych opracowań w języku polskim. Są dwie monografie dotyczące *implicite* duchowości misyjnej

Kościola, a pominięte przez Doktorantkę (J. Kiciński, *Duchowość misji współdzielonej. Studium w świetle współczesnego Magisterium Kościoła*, Wrocław 2013, P. Piasecki, *Duchowość misyjna w posoborowej nauce Kościoła katolickiego*, Poznań 2013). Ponadto czasami Doktorantka sięga do słowników i leksykonów, aby przedstawić udokumentowaną w ten sposób myśl teologiczną, lepiej w tych wypadkach sięgać bezpośrednio do oryginalnych tekstów teologów, czy dokumentów Kościoła.

III. Wnioski

Recenzowana praca Siostry Moniki Juszki jest ambitna i rzeczowa. Duchowość misyjna w ujęciu bł. Pawła Manny jest szeroko udokumentowana bogatą literaturą źródłową. Dysertacja jest wartościowa dla teologii misji i teologii duchowości. Niezwykłym walorem pracy jest zebranie i spójne ukazanie założeń zasad duchowości misyjnej Błogosławionego, a także konkretnych środków do jej praktykowania. Ponadto wskazanie Pawła Manny jako prekursora animacji, współpracy misyjnej, ekumenizmu, dialogu międzyreligijnego i międzykulturowego, czy też powszechności powołania misyjnego oraz założyciela Papieskiej Unii Misyjnej.

Pytanie do Doktorantki: Choć o. Paweł Manna nie wspomina wprost o wolontariacie misyjnym, to chciałbym postawić pytanie: Jaki wpływ może mieć dziś uniwersalizm idei misyjnej na powołania misyjne wśród młodych chrześcijan, chodziłoby o wolontariat misyjny, jako pewien nowy obszar misyjnej animacji w Kościele? Drugie pytanie: Jak można ocenić wpływ założenia przez Błogosławionego Papieskiej Unii Misyjnej na wzrost misyjnej świadomości wśród współczesnych katolików?

Opracowanie podjętego problemu jest poprawne metodycznie i erudycyjnie pod względem merytorycznym. Podniesione w recenzji zastrzeżenia, pytania czy wątpliwości mogą być przedmiotem dyskusji. Autorka bez żadnych wątpliwości zrealizowała stawiany cel. Recenzowana rozprawa jest w pełnym znaczeniu dziełem naukowym i spełnia wymagania stawiane przez Ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Dlatego stawiam wniosek do Rady Dyscypliny Wydziału Teologii UKSW o kontynuowanie przewodu doktorskiego s. mgr lic. Moniki Juszki RMI.

Prof. UAM dr hab. Piotr Piasecki OMI